

Lalə Əliyeva
SDU

PEDAQOJİ ÜNSİYYƏTİN PSIXOLOJİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Açar sözlər: pedaqoji ünsiyyət, ünsiyyət psixologiyası, müəllim-şagird münasibətləri, qrupda ünsiyyət, birgəfəaliyyət, rəhbərlik üslubu, ünsiyyətin emosional quruluşu, ünsiyyətin intellektual quruluşu

Ключевые слова: педагогическое общение, психология общения, взаимодействие между учителем и учеником, групповое общение, сотрудничество, стиль руководства, эмоциональная связь общения, интеллектуальная структура общения

Key words: pedagogical intercourse, psychology intercourse, interdisciplinary training and tutoring, group interaction, workforce, style management, emotional communication, intellectual development

Təhsil sistemində pedaqoji prosesə rəhbərlik üslubunun əsas komponentlərindən biri də onun pedaqoji ünsiyyət üslubudur. Ünsiyyət üslubunun özü də fəaliyyət prosesinin tərkibində, onun elementi kimi çıxış edir. Ünsiyyətin mərkəzində tərəflərin psixoloji, fizioloji, mənəvi və digər fenomenləri durur.

Pedaqoji prosesdə işgüzar və şəxsi ünsiyyət bir-birindən ayrılmazdır. Sınıf rəhbəri şagirdin yalnız tapşırıq yerinə yetirməsinə deyil, həm də özünü necə aparmasına diqqət yetirir. Onun sağlamlıq durumu, emosional vəziyyəti, əhval-ruhiyyəsi, daxili həyəcan və qayğıları təcrübəli pedaqoqun nəzərindən qaçmamalıdır.

Ünsiyyət-fərdi olduğu qədər də sosialdır. Buna görə də, sosiallıq və fərdilik əlaqəli şəkildə ünsiyyətin vacib vasitəsi olan fərdi təzahürü və mexanizmi nitq olan dildə cəmləşir. Davranışın ifadə qüvvəsi kommunikativ funksiyanı yerinə yetirdiyi halda, ünsiyyətin pantomimika və jestikulyasiya kimi nitqsiz formaları o vaxt yaranır.

Pedaqoji ünsiyyətin üsulu müəlliminşagirdə müraciətidir (Myasişev). Araşdırmalarda birgə fəaliyyətdə ünsiyyət və müraciət arasında uyğunluğun olub-olmaması müəyyən edilmişdir. Müəllif bunun səbəbini ünsiyyətdə olanların ayrılıqda fərdi xüsusiyyətlərində deyil, həm də ünsiyyət şəraitində, daha tez-tez ünsiyyətdə olan insanların təşkil etdiyi kiçik qrupların xarakterində axtarır.

Qarşılıqlı fəaliyyətin xarakterində də qarşılıqlı münasibətlər mühüm rol oynayır. Qarşılıqlı fəaliyyət prosesində yaranan təəssürətlər münasibətləri möhkəmləndirir, dağıdır və ya yenidən qurur. Səmərəli ünsiyyətəpsixi proseslərin bu və ya digər xarakteristikalarına, insanın psixi vəziyyət və xüsusiyyətlərinə təsir edərək onu kökündən dəyişə bilər.

Müəllimin rəhbərlik üslubu daha çox onun şagirdlərlə pedaqoji ünsiyyətində ifadə olunur. Bu baxımdan, pedaqoji ünsiyyət tədqiqatçılar - B.Q.Ananyev [1], M.S.Kaqan, A.M.Ektind [2], V.N.Myasişev [3], M.Ə.Həmzəyev [4], Ə.Ə.Əlizadə, H.Ə.Əlizadə [5] və b. tərəfindən rəhbərlik üslubunun əsas komponenti kimi qiymətləndirilir.

Müəllimin rəhbərlik üslubunun formalaşmasına təsir göstərən amillər sırasında bacarıqların da mühüm rolu var. Rəhbərlik üslubunda diaqnostik, konsultativ və psixoterapevtik bacarıqların olması vacib sayılır. Bu bacarıqlar şagird qruplarına rəhbərlik prosesində onların şəxsiyyətinin əsas göstəriciləri kimi çıxış edir.

Müəlliminsixodiagnostik, psixokonsultativ və psixoterapevtik bacarıqları hazırda onların müvafiq sahələr üzrə yerinə yetirmələri tələb olunan funksiyaları ilə bağlı olaraq aktuallaşmışdır.

Təhsil qruplarında kommunikativ münasibətlərin inkişafı baxımından dil (nitq) mədəniyyətinin gözənilməsi şərti də irəli sürülərək onun mahiyyəti dilin dərk etməyə gedən yol olması ilə əsaslandırılır. Göstərilən amillə bağlı olaraq O.İ.Roqov hesab edir ki, müəllimin fərdi xüsusiyyətləri ilə bilavasitə bağlı olan baza mədəniyyətinin formalaşmasında ən mühüm yerlərdən birini kommunikativ (ünsiyyət) mədəniyyəti tutur. Kommunikativ mədəniyyət adı altında bunlar başa düşülür [6]:

- 1) nitq mədəniyyəti;
- 2) davranış mədəniyyəti;
- 3) birgə fəaliyyətdə empatik münasibət mədəniyyəti.

İnsanlar bir-biri ilə münasibətlər qurur, əməkdaşlıq edir, birgə fəaliyyət göstərirlər. L.Y.Kolominski bu prosesi ünsiyyət zamanı müvafiq struktur və atributlara malik olan insan fəaliyyəti adlandırır [7, s. 193].

R.L.Kriçevski və E.M.Dubrovskaya bildirirlər ki, qrup işinin təşkilində səmərəliliyi artırmaq üçün rəhbərdən aşağıdakılar tələb olunur [8, s.132]:

- başlaqlarına üstün gəlməyə ehtiyac yaranmaması üçün imkanları nəzərə alınaraq şagirdlərə kifayət qədər mürəkkəb və stimullaşdırıcı təkliflər vermək;
- fərdi səylərin işlənməsi və rəğbətəndirilməsi qaydalarının müəyyənləşdirilməsi;
- bütövlükdə qrupun işini deyil, fərdi nəticələri qiymətləndirmək;
- şagirdlərin başqaqlarının işinə qiymət verməsinə şərait yaratmaq;
- verilmiş işi mümkün qədər 3-4 nəfərlik qruplarla yerinə yetirmək;
- qrupu bir neçə yerə bölmək, birgə fəaliyyətin strategiyasını, taktikasını müəyyən etmək;

• daha çox əlavə tapşırıqlardan istifadə edərək onun yerinə yetirilməsində şagirdlərə azad hərəkət etməyə imkan vermək, sonda nəticəni birləşdirmək.

S.H.Əlizadə müəllimin öz fəaliyyətinə psixoloji yanaşmasına onun şagirdlərlə ünsiyyətini əhatə edən bütün məsələlərə aiddir. Bu məsələlərin hər birinin müsbət həlli müəllimin peşə hazırlığından və şəxsi keyfiyyətlərindən asılıdır. Onun peşə hazırlığı nə qədər yüksəkdirsə şagirdlərə rəhbərlik işini də yüksək səviyyədə təşkil edə biləcəkdir. Bu, müəllimin şagirdləri subyekt kimi qəbul etməsi, daha doğrusu, edə bilməsi, onları anlaması, qavraması, tanımması, ailəsinə yaxşı bələdlənməsi, onlarla sistemli əlaqə qurması, yaxından əməkdaşlıq edilməsi üçün mühüm şərtidir [9].

S.H.Əlizadə müəyyən etmişdir ki, müəllimin peşə fəaliyyətinin əsası hələ təhsil illərində qoyulur. Bu illərdə onlarda professional təfəkkür tərzini formalaşdırır. Bunun özünəməxsus şərtləri var.

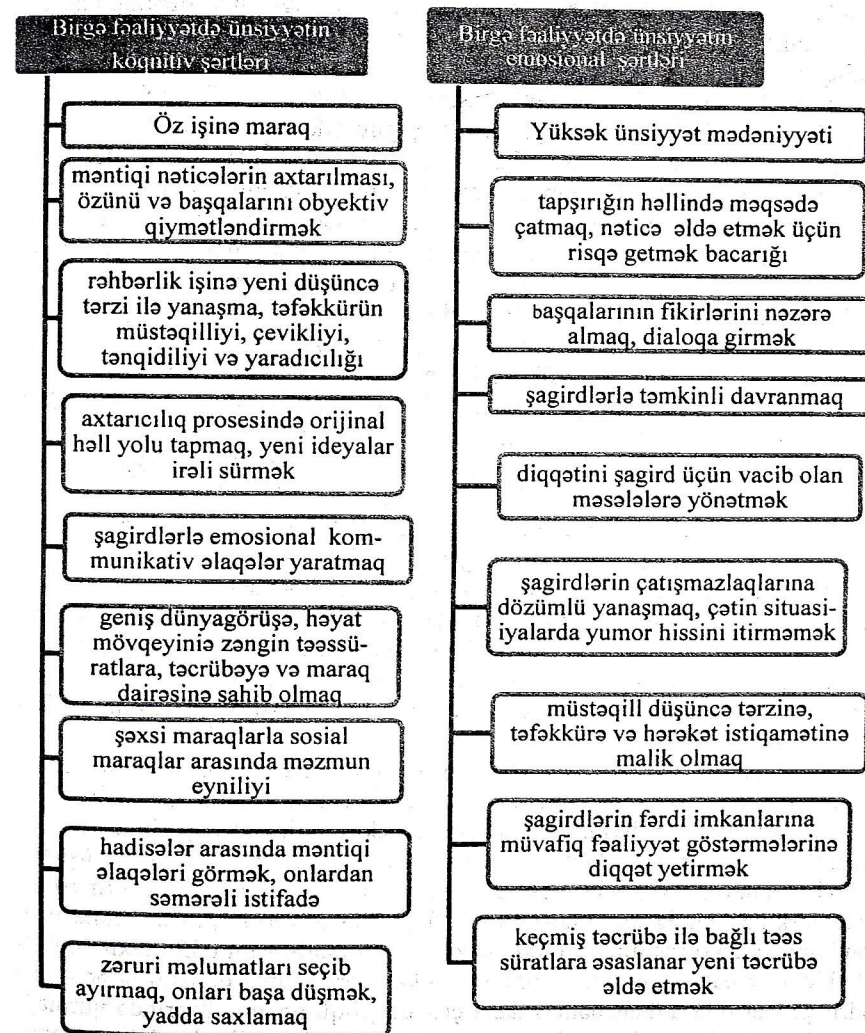
- təhsil müddətində professional fəaliyyətlə bağlı olaraq tərtib edilmiş tədris planlarının məzmunca peşə fəaliyyətinə tam uyğunluğu;

- peşə bacarıqlarının diaqnozlaşdırılması və alınan nəticələrə görə onları istiqamətləndirmə;

- ixtisas fənlərinin mənimsənilməsinə verilən psixoloji tələblərin ödənilməsi, şagirdlərdə ünsiyyət bacarıqlarının formalaşdırılması, birgəfəaliyyət sahəsində təcrübənin yaradılması.

Sınıf rəhbərlərinin professional-psixoloji komponentlərinin uyğunsuzluğu aşağıdakı səbəblərlə izah olunur:

- vəzifə səlahiyyətlərinə formal yanaşması;
- öz səlahiyyətləri üzrə diaqnozlaşdırılaraq müvafiq tədbirlərin görülməsi sahəsində məktəb rəhbərlərinə səlahiyyətlərin verilməməsi;
- üzləşdikləri qeyri-rəsmi maneələr;
- məktəb rəhbərlərinin tabeçilik qaydalarının demokratik prinsiplər əsasında tənzimlənməməsi və s.



Şəkil 1. Pedaqoji ünsiyyətin emosional və intellektual quruluşu

Aparığımız təhlillər əsasında müəllimin rəhbərlik üslubunun sosial-psixoloji mahiyyətini xarakterizə edən bir sıra məsələləri qeyd etmək olar.

▫ Müəllimin rəhbərlik üslubu onun şəxsiyyətindəki "rəhbər-Mən" quruluşunun sosial-psixoloji və pedaqoji tərəflərinə əsaslanır. Buraya bir sıra məsələlər, o cümlədən onun yaşadığı sosial mühitin etnomədəniyyəti, şəxsi (ailə) mədəniyyəti, adət-ənənələr, stereotiplər, təhsili, peşə bacarıqları və qabiliyyətləri, işlədiyi məktəbin daxili qaydaları, məktəb direktorunun idarəetmə üslubu, müəllimin özünün koqnitiv üslubu, bir sözlə, bütöv bir sistem daxildir.

▫ Müəllimin rəhbərlik üslubunun sosial-psixoloji məzmunu özünüinkışafın və özünüsosiallaşdırmanın xüsusiyyətlərindən, peşə hazırlığının keyfiyyətindən, təşkilatçılıq imkanlarından asılıdır.

Bütün bunlar məktəbdə müəllimlə şagird arasındakı münasibətləri tənzimləyən psixoloji amillərdir. Təcrübə də göstərir ki, şagirdlərlə münasibətdə müəllimləri daha çox maraqlandıran cəhət onların pedaqoji iş ustalığının qiymətləndirilməsidir. Müəllimlər şagirdlər üçün məhz müəllim kimi qəbul edilmələrini istəyirlər.

İkinci yerdə şəxsi keyfiyyətlərin qiymətləndirilməsi durur. Ən son yeri intellektual keyfiyyətlərin qiymətləndirilməsi arzusu tutur. Müəllimlər şagirdlərlə münasibətlərini də bu maraqlara görə istiqamətləndirməyə meyllidirlər. Onlar heç də şagirdlərin arzu etdikləri kimi - mülayim, lakin dərsi yaxşı tədris edən deyil, ciddi-mülayim və dərsi yaxşı tədris edən olmağa səy göstərir.

Onların peşə seçiminə münasibətdə də müəllimlər peşə maraqlarından çıxış edirlər. Belə ki, şagirdlərin peşə seçimində daha çox qabiliyyətlərə üstünlük vermələrini arzu edirlər. Müəllimlər öz şagirdlərinin dünyagörüşünə təsir imkanlarını da kifayət qədər real hesab etmirlər. Onlar şagirdlərin dünyagörüşünün formalaşmasına əsasən təsir göstərə bilirlər. Müəllimlər şagirdlərə kifayət qədər təsir imkanlarına malik olmadıqlarını etiraf edirlər. Bununla belə, öz funksiyalarını da dərk edir və yeri gəldikdə peşə borclarına görə mühakimə yürüdürlər.

Nəhayət, görüldüyü kimi, insanların qarşılıqlı münasibətləri kimi müəllim-şagird münasibətləri də onların birgə fəaliyyəti prosesində formalaşır inkişaf edir. müəllim-şagird münasibətləri həm sosial, həm yaş, həm də fərdi-psixoloji məzmununa malikdir. Ontogenetik inkişaf prosesinin yalnız müəyyən mərhələsində insan davamlı münasibət qura bilir. Yeniyyətlik və gənclik keyfiyyət baxımından bunun üçün səmərəli dövrdür.

Müəllim-şagird münasibətləri sosial əlaqələrlə tənzimlənən ünsiyyət prosesində mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu əlaqələr sistemində özünəməxsus yer tutmaqla nəticələrin səmərəliliyini şərtləndirir. Hər iki tərəfin şəxsiyyətinin funksional-dinamik strukturunda mühüm yer tutur. Daxili mövqeyinin, dünyagörüşünün və mənəvi ideallarının formalaşmasında, şəxsiyyət kimi özünü reallaşdırmasında və özünü dərk etməsində sosial tənzimləmə funksiyasını yerinə yetirir. Münasibətlərin bu kontekstdə öyrənilməsi, o cümlədən müəllimlərin yeni təlim texnologiyalarını tətbiq etmə bacarığını üzə çıxarmağa imkan verir, çünki öz işini bilən müəllim tədris prosesində münasibətləri daha çox qarşılıqlı anlama üzərində qurmağa çalışır. bu işə müasir təhsilin tələbi olan demokratik tipli müəllimlər üçün səciyyəvi hal hesab edilir.

Biz pedaqoji prosesdə qarşılıqlı münasibətlərlə bağlı problemlərin təhlilində həm təhsil alanların, həm də təhsil verənlərin psixologiyasını ön plana çəkirik, lakin müəllim-şagird münasibətlərində əsas sima birinci tərəf - müəllimdir. Onun şəxsi keyfiyyətləri və pedaqoji iş üslubu şagirdlərlə münasibətlərin psixoloji məzmununa ciddi təsir göstərir. Müəllimin praktik fəaliyyətində mühüm yeri pedaqoji prosesdə qərarların qəbul edilməsində intellektual, emosional və iradi keyfiyyətlərin vəhdətdə götürülməsi tutur. Müəllim təlim-tərbiyə prosesində "şagird-təlim fəaliyyəti", "müəllim-şagird" və s. mürəkkəb münasibətlər sistemini təşkil edir, onun reallaşmasını tənzimləyir Müəllimin peşə ustalığı onun özünüdərk etməsindən asılı olur. Dərketmənin kəmiyyət və keyfiyyətinə cəmiyyətdə bərqərar olmuş ictimai şüur, siyasi iqlim, əxlaqi və estetik normalar, mənəvi dəyərlər ciddi təsir göstərir.

Son dövrlərə qədər aparılmış araşdırmalardan aydın olur ki, müəllimin peşə fəaliyyəti pedaqoji prosesin və şagirdlərin təlim fəaliyyətinin fonunda öyrənilməyindən onun şəxsi mövqeyini, fəaliyyətinin psixoloji xüsusiyyətlərini və dinamik inkişafını şərtləndirən məsələlərə az diqqət yetirilmişdir. Bu sahədə mühüm amil olan özünüdərk etmə problemi, xüsusilə onun fərdi cəhətləri aydınlaşdırılmamış qalır.

Aparılan tədqiqatlarda, ümumiyyətlə, müəllim-şagird münasibətlərinin bir neçə forması fərqləndirilir. Onlar sübyektlərin psixoloji vəziyyətinə, davranış tərzinə görə bir-birindən seçilir. Nəticələr zahirən: mimika, nitq, hərəkə reaksiyalarla səciyyələnir. Hisslər və emosiyalar müəllim-şagird münasibətlərində olduqca rəngarəng formalarla təzahür edir. Üç emosional vəziyyəti ayırd etmişdir: açıq (gizli) pozitiv, neytral, aşkar (gizli) neqativ [10].

Bu məsələləri araşdırmaq, yuxarı sinif şagirdlərinin müəllimlərlə real pedaqoji ünsiyyətinin məzmununu öyrənmək məqsədilə kiçik bir tədqiqat apardıq.

2018-ci ilin mart ayında Sumqayıt şəhər ... sayılı tam orta məktəbinin X "a" və X "b" sinif şagirdləri ilə aşağıdakı suallar əsasında sorğular keçirdik.

1. Müəllimlərinizlə ünsiyyətiniz sizi qane edirmi?
 2. Bu ünsiyyətin necə olmasını arzu edirsiniz?
 3. Müəllimlərinizdə görmək istədiyiniz ən mühüm keyfiyyətlər hansılardır?
 4. Müəllimlə yanaşdığınızın, lakin onlarda tez-tez təsadüf etdiyiniz keyfiyyətlər hansılardır?
 5. Siz öz hüquq və vəzifələrinizi bilirsinizmi?
- Şagirdlərin verdikləri cavablar aşağıdakı məzmununda olmuşdur:
- müəllimlərimizdən, ilk növbədə şagird şəxsiyyətinə hörmət edilməsini gözləyirik;
 - müəllimlər öz hüquqları qədər şagirdlərin də hüquqlarını bilməli və ona hörmət etməlidirlər;
 - müəllimlər şagirdlərlə ünsiyyətini yalnız rəsmi qaydalarla məhdudlaşdırmamalıdır;
 - müəllim səmimi, ünsiyyətçi olduğu qədər də ciddi olmalıdır;
 - müəllim şagirdlərlə öz fənninə qarşı maraq oyatmalı, onu sevdirməlidir.
- Sinif rəhbərləri, eləcə də fənn müəllimləri ilə aparılan sorğular aşağıdakı suallar əsasında qurulmuşdur:
1. Pedaqoji fəaliyyətinizdə yuxarı sinif şagirdlərini tərəfmüqabil kimi qəbul edirsinizmi?

2. Şagirdlərlə ünsiyyətinizdə onların ailə şəpaitini (sosial vəziyyətini) nəzərə alırsınız mı?

3. Şagirdlərlə ünsiyyətdəki konfliktləri, yaxud onların öz vəzifələrinə məsuliyyətsiz yanaşmalarını (zəif oxumalarını, intizamsızlıq qetmələrini) daha çox hansı amillə əlaqələndirirsiniz, onların özləri ilə, yoxsa mühtilə?

4. Sızca yuxarı sinif şagirdləri öz müəllimlərini obyektiv qiymətləndirə bilirlərmi?

5. Müəllimlər daha çox hansı keyfiyyətlərə malik olan şagirdləri yüksək qiymətləndirirlər?

Müəllimlərin verdikləri cavablar məzmununa görə aşağıdakı kimi qruplaşdırılmışdır:

- X-XI sinif şagirdləri ilə müəllimlərin ünsiyyəti yaşlılarla qurulan ünsiyyətə uyğunlaşdırılmalıdır;

- şagirdlərlə münasibətlərdə onun ailə mühiti nəzərə alınmalıdır;

- oxumağa, öyrənməyə maraq göstərən şagirdlər müəllimlərlə ünsiyyətin yaxşı olmasına daha çox can atırlar;

- yuxarı siniflərdə şagirdlərə fərqləndirici, birtərəfli münasibəti onlar tez duyurlar, səmimiyyəti-qeyri-səmimilikdən həssaslıqla fərqləndirirlər və ona adekvat münasibət göstərilir;

- onlar avtoritar tipli müəllimlərdən qətiyyənlə çəkinmir, əksinə, ona qarşı "amansız" olurlar;

- onlar böyük psixoloqlar, dərslərindən keçən bir ay müddətində bütün müəllimləri tanıyır, obyektiv qiymətləndirirlər;

- onların münasibətləri ətraf mühitin onlara münasibətinə adekvatdır;

- onlar əvvəl müəllimi, sonra onun tədris etdiyi fənni sevirlər.

Göstərilən siniflərin şagirdləri arasındakı münasibətlər zəngin tədqiqat materialı kimi diqqəti cəlb etdiyindən həmin məktəbin təcrübəsinin öyrənilməsi münasib bilinmişdir. Belə ki, burada müəllimlərlə şagirdlər arasındakı münasibətlər müsbət olub məhsuldar və intensiv təlim uğurlarına şərait yaradır. Şagirdlər yüksək qabiliyyətlərə və müsbət şəxsiyyət keyfiyyətlərinə malikdirlər. Məsələn, A.Əliyeva, K.Məmmədli, G.Kərimli, M.Hüseynzadə, M.Babayeva, F.Şəmsizadə və b. verdikləri cavablarında bunu bir daha aydınlaşdırdılar. Həmin cavablarda pedaqoji ünsiyyətin neqativ və pozitiv tərəflərini yuxarı sinif şagirdlərinin nöqtəyi-nəzərindən görmək mümkündür. Bu, pedaqoji proses üçün obyektiv mövqeyə çox yaxındır.

Daha bir sorğu yuxarı sinif şagirdləri tərəfindən təhsilin müxtəlif pillələrində oxuduqları zaman müəllimlərlə ünsiyyətini qiymətləndirmələri ilə bağlı aparılmışdır.

Yuxarı sinif şagirdlərinin təhsilin müxtəlif pillələri üzrə öz müəllimlərini qiymətləndirmələri

Cədvəl 1.

Siniflər		X sinif şagirdləri			XI sinif şagirdləri		
Təhsilin müxtəlif pillələri üzrə		İbtidai	Orta	Yuxarı	İbtidai	Orta	Yuxarı
Şagirdlərin cəmi sayı - 130 nəfər	rə-qəmlə	43	44	43	19	58	43
	faizlə	33	34	33	9	48	33

Təhsilin müxtəlif pillələri üzrə X sinifdə şagirdlərin öz müəllimlərini qiymətləndirmələri dəyişmişdir. Onlar müəllimlərlə neytral, müsbət-emosional münasibətlərə üstünlük verirlər. Burada müəllimin öz fənnini tədris etmə səviyyəsinə görə qiymətləndirmə obyektiv meyarlara əsaslanmır. 130 şagirdin 43 nəfəri - ibtidai, 44 nəfəri - orta, 43 nəfəri isə yuxarı təhsil pillələrində müəllimlərlə münasibətlərin daha yaxşı olması qənaətindədirlər. XI siniflərdə ciddi fərqlər meydana çıxır. Yalnız 19 nəfər ibtidai siniflərdə dərs aldıkları müəllimlərdən razılıq edirlər. Nəticədə ibtidai sinif müəllimlərinin XI sinif şagirdləri tərəfindən qiymətləndirilmə səviyyəsi 24% aşağı düşür. Bu o deməkdir ki, onlar artıq müəllimlərin gələcək hyatı üçün göstərdikləri təsirə görə qiymət verir, pedaqoji ünsiyyəti də bu baxımdan dəyərləndirirlər. Müəllimlər də bunu nəzərə almalı, öz şagirdləri ilə ünsiyyətini onun gələcəyinin düzgün istiqamətləndirilməsində etdiyi kömək baxımından tənzimləməlidir.

Qənaətimiz budur ki, müasir müəllimin qarşısında duran vəzifələr onun öz təkəkküründə edəcəyi, yxud etməli olan yeniliklərlə bağlıdır. Pedaqoji prosesin müasirləşməsi, müəllimin şagirdlərlə münasibətlərinin "subyekt-subyekt" kontekstində tənzimlənməsi yeni təkəkkürün başlıca prinsipidir. Müasir təhsildə başlıca məqsəd şagird maraqlarının ödənilməsi, onların qabiliyyətlərinin yaradıcı istiqamətdə inkişaf etdirilməsidir. Müəllimin şəxsiyyətinə verilən tələblərlə yanaşı yeni təkəkkür tərzii və ünsiyyət üslubunun yeniləşməsi vacib şərtidir.

Müəllim-şagird münasibətlərinin əsas forması, olan pedaqoji ünsiyyətin səmərəliliyini şərtləndirən başlıca amil onun motividir. Müəllim şəxsiyyətinin sosial məzmunu öz ifadəsini motivdə tapır. Demokratik düşüncə tərzinə, vətənpərvərlik, şəxsiləyaqət və məsuliyyət hissəsinə malik olan hər bir müəllim şagirdlərlə münasibətlərində uğur qazana bilər. Bu şərtlərlə qurulan pedaqoji ünsiyyət üslubu ən səmərəli üslub olacaqdır.

Ədəbiyyat

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. Ленинград: 1968, 324 с.
2. Каган М.С., Эткинд А.М. Общение как ценность и творчество// Вопросы психологии, 1988, № 4, с.25-34.
3. Мясичев В.Н. Проблема отношений человека и ее место в психологии // Хрестоматия по психологии, М.: Просвещение, 1977, с.164-171
4. Həmzəyev M.Ə. Yaş və pedaqoji psixologiya. Bakı: "TS", 2000, 171 s.

5. Əlizadə Ə. Ə., Əlizadə H.Ə. Pedaqoji psixologiya. Bakı: ADPU-nun mətbəəsi, 2010, 600 s.
6. Рогов Е.И. Учитель как объект психологического исследования. М.: Владос, 1998, 496 с.
7. Коломинский Я.Л. Алгоритмы общения// Популярная психология. Хрестоматия. М.: Просвещение, 1990, с.190-198
8. Кричевский Р.Л., Дубовская Е. М. Социальная психология малой группы.М.: ПРИОР, 2001, 174 с.
9. Əlizadə S.H. Müəllimin məktəbdə rəhbərlik üslubunun sosial-psixoloji məsələləri // diss...psixol. üzrə fəl. dok. Məkt: 2015, 159 s.
10. Aiello Y. R. Douthitt E.A. Social facilitation from Tiplete toelektonic performance monitoring // Group Dynamics. 2001, Vol. 5, № 2, p. 163-180.
11. <http://www.kurrikulum.az>
12. <http://www.hobos.ru/content/view>
13. <http://vestnik.edu.ru/rosanov05.html>

Резюме

Психологические особенности педагогического общения

В статье рассматриваются психологические проблемы стилей педагогического общения. Показано, что стиль руководства учителя заключается в том, чтобы позитивно понять содержание учеников, любить их, и убеждать их преуспевать. Он также фокусируется на индивидуальном стиле работы, как на главном индикаторе эффективной педагогической коммуникации учителя. Это компромисс с потребностью ученика в понимании, способом удовлетворения этих потребностей, темпами, динамикой и ловкостью. Если преподаватель способен организовать групповую работу, приобретение правильной среды и умение формировать жизненные навыки в интересах учеников, то можно говорить об эффективности педагогического стиля общения учителя. Эффективность - также успех студентов в результате организационной и педагогической работы. В то же время учитель должен разработать оригинальное, педагогическое и критическое мышление, междисциплинарные программы по мировым стандартам, эффективно применять их, применять передовой мировой опыт, должен быть в состоянии реализовать их в конкретной, практической среде и иметь вероятность решения проблем и их отражения.

Summary

Psychological Characteristics of Pedagogical Communication

The article examines pedagogical styles of psychological communication. It shows that the positive content of teacher's leadership style is to understand students, to love them, and to convince them to succeed. It also focuses on the individual working style as the main indicator of the teacher's effective pedagogical communication. This must compromise with the pupil's need for understanding, the way to satisfy these needs, the pace, the dynamic, and the agility. If the teacher is able to organize group work, the acquisition of the right environment and the ability to form vital skills in the interests of the learners, then the effectiveness of the teacher's pedagogical communication style can be talked about. Efficiency is also the success of the students as a result of organizational and pedagogical and supervisory work. At the same time, the teacher should develop original, pedagogical and critical thinking, multidisciplinary programs at world standards, apply them efficiently, apply advanced world experience, should be able to implement them in a concrete, practical environment, and have probability of problem-solving and reflection.